

Наталля Анофранка, вядучы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі НАН Беларусі, кандыдат гістарычных навук, дацэнт (г. Мінск, Беларусь) (anofranka.n@gmail.com)

РЕГІЯНАЛЬНЫЯ АСАБЛІВАСЦІ ФАРМІРАВАННЯ ЗЕМСКАЙ ПАЛІЦЫІ НА ТЭРЫТОРЫІ БЕЛАРУСКА-ЛІТОЎСКІХ ГУБЕРНЯЎ У КАНЦЫ XVIII – ПЕРШАЙ ТРЭЦІ XIX СТАГОДДЗЯ

Ключавыя словы: ніжні земскі суд, земская паліцыя, земскі спраўнік, засядацель, становы прыстаў, павет, беларуска-літоўскія губерні.

Пасля падзелаў Рэчы Паспалітай і ўключэння беларуска-літоўскіх зямель у склад Расійскай імперыі расійскі ўрад пачаў распаўсюджваць на іх сваю сістэму адміністрацыйна-тэрытарыяльнага дзялення і мясцовага дзяржаўнага кіравання. Адным з неад'емных элементаў гэтага кіравання быў інстытут земскай паліцыі – ніжнія земскія суды. Аднак праблемы іх структуры і спосабаў фарміравання штатаў з канца XVIII ст. да 1862 г. атрымалі толькі частковае адлюстраванне ў айчынным і замежным гістарыяграфіях.

Дзейнасць земскай паліцыі ў канцы XVIII – першай палове XIX ст., яе арганізацыя і прычыны слабай эфектыўнасці з'яўляліся прадметам даследавання расійскіх дарэвалюцыйных правазнаўцаў. Найбольш комплексны аналіз зрабіў Я. М. Анучын у працы «Исторический обзор развития административно-полицейских учреждений в России» [1]. На падставе заканадаўчых актаў першай паловы XIX ст. ён даў агульную характарыстыку земскай паліцыі, выявіў хібы ў яе функцыянаванні, паказаў вытокі асноўных праблем. Я. М. Анучын як правазнаўца, абапіраўся на заканадаўчыя акты і афіцыйную дакументацыю. У падобным напрамку працуюць сучасныя расійскія правазнаўцы М. Г. Пінігін [13] і Ю. В. Тот [14]. У іх публікацыях скурпулёзна праналізаваны прававыя крыніцы, якія рэгламентавалі дзейнасць земскай паліцыі, паказана яе роля ў сістэме дзяржаўнага кіравання, раскрыта стаўленне расійскага ўрада да рэфармавання земскай паліцыі ў першай трэці XIX ст. Але рэгіянальная спецыфіка беларуска-літоўскіх зямель, штотдзённая практыка земскай паліцыі на гэтай тэрыторыі знайшлі меншае адлюстраванне.

У беларускай гістарыяграфіі праблема дзейнасці земскай паліцыі ў беларуска-літоўскіх губернях у першай палове XIX ст. паказана фрагментарна. Так, А. А. Кісялёў [4] даследаваў дзейнасць земскай паліцыі ў надзвычайных сітуацыях – напярэдадні і ў час вайны 1812 года і паўстання 1830–1831 гг.

У калектыўнай працы «Грамадска-палітычнае жыццё ў Беларусі, 1772–1917 гг.» [3] на падставе урадавых указаў быў паказаны працэс камплектацыі і колькасных змяненняў штатаў ніжніх земскіх судов у гэтых губернях у першай палове XIX ст. Аднак з-за недахопу архіўных крыніц дзейнасць земскай паліцыі пададзена схематычна.

Павет як адміністрацыйна-тэрытарыяльная адзінка з цэлай сістэмай устаноў (адміністрацыйна-паліцэйскіх, фінансавых, судовых, грамадскіх) упершыню з'явіўся ў заканадаўчым акце «Учреждения для управления губерний Всероссийской Империи» (1775 г.) (далей – «Учреждения») Пры гэтым павет і павятовы горад атрымалі асобныя паліцэйскія ўстановы, якія падпарадкоўваліся двум розным паліцэйскім начальнікам, «через что возникали столкновения, бесполезная переписка и взаимное уклонение обеих полиций от своих обязанностей» [1, с. 112, 229]. У параўнанні з ніжнім земскім судом гарадская паліцыя менш займалася гаспадарча-распараджальнымі справамі, аднак ахова парадку і спосабы дзеяння гарадской паліцыі не адрозніваліся ад абавязкаў земскай паліцыі. Таксама яны не адрозніваліся па справаздачнасці і адказнасці. Начальнік гарадской паліцыі (гараднічы або паліцмайстар) меў больш асабістай улады, чым начальнік земскай паліцыі – земскі спраўнік. У той жа час часцёвы прыстаў меў менш самастойнасці, чым засядацель ніжняга земскага суда (з 1837 г. – становы прыстава) [1, с. 229]. Істотным адрозненнем у арганізацыі дзейнасці гарадской і земскай паліцыі было тое, што ў гарадах, у залежнасці ад памера і значнасці, склад паліцыі быў розны, у той час як штат ніжніх земскіх судов з'яўляўся аднастайным для ўсіх паведаў Расійскай імперыі.

На падставе «Учреждения» паліцэйскія функцыі ў паветах здзяйснялі ніжэйшыя земскія суды. Земскі суд стваралі: земскі спраўнік (капітан-спраўнік) – старшыня земскага суда і кіраўнік павятовай адміністрацыі, а таксама засядацель і сакратар. За-

сядацелі земскага суда выбіраліся дваранамі і далей зацвярджаліся губернатарамі. Аднак у адрозненне ад цэнтральных губерняў у заходніх ад самага пачатку не было засядацеляў ад «пасялян» (дзяржаўных сялян). Сам ніжні земскі суд падпарадкоўваўся губернскаму праўленню. Асаблівасць заключалася ў тым, што расійскім урадам не было выпрацавана адзінай канцэпцыі адносна фарміравання гэтых устаноў у беларуска-літоўскіх губернях. Указам ад 6 лютага 1797 г. былі адменены выбары земскага спраўніка ў Літоўскай губерні, ён прызначаўся губернатарам. Паводле ўказа ад 14 кастрычніка 1799 г. выбары земскіх спраўнікаў былі адменены і ў астатніх заходніх губернях [3, с. 102; 13, с. 133; 14, с. 6].

Аднак указам ад 19 мая 1802 г. у беларуска-літоўскіх губернях выбары чыноўнікаў ніжніх земскіх судов былі адноўлены. У ім гаварылася, каб у губернях «от Польши присоединенных», а таксама ў Маларасійскіх і Беларускіх, «назначения на места от избрания дворянства зависящие, включая и земские суды, производимо было на точном и единообразном порядке, в Учреждении о губерниях предписаном» [11, арк. 224]. Што датычылася земскіх спраўнікаў, то ў дакуменце адзначалася: «Опыты показали, что распорядок сей во многих случаях подвержен разным неудобствам, происходящим наиболее от того, что определяемые правительством в должности земских исправников чиновники не имеют достаточных сведений об образе судопроизводства и особых правах по тамошнему краю присвоенных» [11, арк. 224]. У выніку Аляксандр I загадаў, каб у Віленскай, Гродзенскай, Мінскай, Кіеўскай губернях, у Беларускіх губернях (Віцебскай і Магілёўскай), а таксама ў Беластоцкай вобласці спраўнікаў і засядацеляў земскіх судов «определять однообразно предписаному в Учреждении о губерниях порядку по выбору дворянства и утверждению начальника губернии» [11, арк. 224].

У адпаведнасці са штатным раскладам, зацверджаным ў 1802 г., у ніжніх земскіх судах беларуска-літоўскіх губерняў патрабавалася наяўнасць земскага спраўніка і двух каронных засядацеляў ад дваранства, якія атрымлівалі жалаванне з казны. Аднак з прычыны шматлікіх абавязкаў колькасць засядацеляў у беларуска-літоўскіх губернях была павялічана. Сенацкімі ўказамі ад 10 кастрычніка 1802 г., 31 мая 1804 г. і 21 лютага 1805 г. у Віленскай, Гродзенскай і Мінскай губернях штаты ніжніх земскіх судов былі павялічаны на аднаго засядацеля, адпаведна стала тры засядацелі. У Віцебскай і Магілёўскай губернях штаты павялічылі на двух засядацеляў, адпаведна стала чатыры засядацелі. Гэтыя дадатковыя засядацелі не атрымлівалі жалавання ад казны, а ўтрымліваліся на грошы мясцовых дваран [3, с. 102].

Выбарчая сістэма пратрымалася нядоўга, і ўжо ўказам ад 3 сакавіка 1805 г. земскія спраўнікі ў бела-

руска-літоўскіх губернях зноў пачалі прызначацца, але змяніўся парадак. Так, спраўнікі сталі прызначацца Сенатам па прадстаўленні Міністэрства ўнутраных спраў, а губернатары толькі ўхвалялі кандыдатуры. Такім чынам Міністэрства ўнутраных спраў атрымала магчымасць праводзіць самастойную і цэнтралізаваную кадравую палітыку. Роля губернатараў заходніх губерняў у фарміраванні штата земскіх судов зменшылася, але за імі было захавана права прызначаць засядацеляў. Пераход 25 чэрвеня 1811 г. усіх мясцовых паліцэйскіх устаноў ад Міністэрства ўнутраных спраў да створанага Міністэрства паліцыі не паўплываў на спосаб фарміравання штатаў земскіх судов у беларуска-літоўскіх губернях [3, с. 102; 13, с. 133].

Што датычылася колькасці складу, то па звестках на 1812 г. (да пачатку ваенных дзеянняў) штатны склад чыноўнікаў ніжніх земскіх судов у беларуска-літоўскіх губернях і Беластоцкай вобласці налічваў 57 земскіх спраўнікаў, 198 дваранскіх засядацеляў і 57 сакратараў. Таксама ў склад ніжняга земскага суда ўваходзілі 3–4 канцэлярыя служачыя [4, с. 25]. У параўнанні з цэнтральнымі расійскімі губернямі колькасць гэтых паліцэйскіх чыноўнікаў была недастатковай. Калі ў паведах унутраных губерняў Расійскай імперыі колькасць насельніцтва адпавядала нормам «Учреждения» і складала 20–30 тыс. чалавек, то ў беларуска-літоўскіх колькасць насельніцтва была значна большай. Напрыклад, адзначалася, што ў Віленскай губерні «заключається одних только ревизских душ от 40 до 60 тыс. душ, кроме помещиков, мелкой шляхты, евреев и караимов» [4, с. 26].

У сувязі з вайной 1812 года ўрад Расійскай імперыі ў ніжнія земскія суды беларуска-літоўскіх губерняў увёў дадатковых каронных засядацеляў. Аднак распараджэннем ад 25 лютага 1816 г. Міністэрства паліцыі паведаміла грамадзянскім губернатарам, што імператар загадаў: «прибавленных в 1812 году по тогдашнему военному времени, от Короны заседателей в нижние земские суды Минской губернии уничтожить» [11, с. 229]. Такім чынам адбыўся зварот да даваеннай колькасці засядацеляў, пры гэтым чарговы раз змяніўся спосаб фарміравання земскіх судов. Імператарскі ўказ ад 8 лютага 1816 г. загадваў земскіх спраўнікаў і засядацеляў зноў выбіраць на дваранскіх выбарах на падставе «Учреждения». Гэта было зроблена з мэтай павышэння эфектыўнасці, бо прызначаныя Сенатам земскія спраўнікі не мелі ўяўлення пра судаводства і асаблівых правілы «тамошнему краю присвоенные» [13, с. 102].

У наступным годзе штаты ніжніх земскіх судов Віленскай і Мінскай губерні указам ад 26 лістапада 1817 г. павялічыліся на аднаго засядацеля. У выніку земскія суды сталі мець не трох, а чатырох засядацеляў. У 1821 г. па просьбе Мінскага грамадзянскага губернатара В. І. Гечан-Гечэвіча колькасць засяда-

целяў ніжніх земскіх судаў павялічылася да пяці чалавек, а Бабруйскі ніжні земскі суд атрымаў двух дадатковых чыноўнікаў у штат, адпаведна, іх стала шэсць. Да сярэдзіны 1820-х гг. колькасць засядацеляў ніжніх земскіх судаў у Віленскай, Гродзенскай, Магілёўскай і Віцебскай губернях у параўнанні са штатным раскладам 1802 г. павялічылася ў 2 разы (з двух да чатырох засядацеляў), а ў Бабруйскім павеце Мінскай губерні ў 3 разы (з двух да шасці засядацеляў) [3, с. 103]. Па абагуленых звестках на 1825 г. у ніжніх земскіх судах Віленскай, Віцебскай, Гродзенскай, Мінскай і Магілёўскай губерняў па штаце налічвалася 215 засядацеляў і 53 земскія спраўнікі [5, с. 248]. У параўнанні з данымі на 1812 г. колькасць земскіх спраўнікаў скарацілася на чатыры службоўцы, а колькасць засядацеляў павялічылася на 17 чалавек. У 1827 г. адбыліся невялікія змены ў колькасным складзе земскіх судаў, была ўведзена пасада засядацеля па карчомнай частцы, які здзяйсняў нагляд за выкананнем правілаў вінакурні і спыняў кантрабанду алкагольных напояў [3, с. 103].

У Віленскай, Гродзенскай і Мінскай губернях з 31 снежня 1818 г. пачала прымяняцца змешаная сістэма фарміравання земскіх судаў. Земскія спраўнікі выбіраліся губернатарамі «из чинов тамошнего дворянского сословия и определялись как коронные», і зацвярджаліся Міністэрствам паліцыі [13, с. 102]. Выбарныя ж пасады засядацеляў захаваліся, але для кандыдатаў былі ўведзены пэўныя абмежаванні. Да выбараў не дапускаліся дваране, якія не атрымалі на гэта згоду мясцовай дваранскай супольнасці, а таксама тыя, хто не меў маёнткаў. Па выніках дваранскіх выбараў кандыдаты на пасады засядацеляў ніжніх земскіх судаў зацвярджаліся губернатарам [13, с. 133–134]. У Віцебскай і Магілёўскай губернях выбарнасць земскіх спраўнікаў была скасавана 11 красавіка 1823 г. [3, с. 103].

Ліквідацыя ў 1819 г. Міністэрства паліцыі і пераход ніжніх земскіх судаў у падпарадкаванне Міністэрства ўнутраных спраў прынесла неістотныя змяненні ў дзейнасці ніжніх земскіх судаў. У асноўным яны датычыліся правілаў справаводства і дакументаабароту. В. П. Качубей вярнуўся да правілаў, якія рэгуляваліся ўказами ад 5 мая і 19 верасня 1811 г. У выніку праца Міністэрства ўнутраных спраў спрашчалася, бо збор інфармацыі, яе аналіз і складанне абагуленых дакументаў ускладніліся на губернатараў. Для земскай паліцыі дакументаабарот не зменшыўся, а толькі змяніўся адрасат [10, арк. 190].

У сакавіку 1826 г. парадак фарміравання складу ніжніх земскіх судаў у Віленскай, Гродзенскай і Мінскай губернях змяніўся ў чарговы раз. Па новых правілах адна палова штата засядацеляў павінна была выбірацца мясцовым дваранствам, а другая – прызначацца губернскім праўленнем. Гэта было зроблена з мэтай павысіць прафесійнасць зем-

скіх засядацеляў, бо перавага аддавалася прэтэндэнтам, якія раней былі на дзяржаўнай службе і атрымалі класныя чыны. Толькі ў выключных выпадках дапушчалася прызначэнне на пасады дваранскіх засядацеляў асоб, якія не прайшлі дзяржаўную службу, але не менш за 3 гады знаходзіліся на класных пасадах і зарэкамендавалі сябе як добранадзейныя выканаўцы [3, с. 103]. Акрамя гэтага, прэрагатыва прызначаць чыноўнікаў на пасады земскіх спраўнікаў у Мінскай, Валынскай, Падольскай, Віленскай, Гродзенскай губернях і Беластоцкай вобласці перайшла да намесніка Царства Польскага вялікага князя Канстанціна Паўлавіча [3, с. 277].

Паўстанне 1830–1831 гг. не магло не закрануць земскія суды беларуска-літоўскіх губерняў. У надзвычайных абставінах 31 сакавіка 1831 г. быў дадзены дазвол Міністэрству ўнутраных спраў прызначаць і звальняць земскіх спраўнікаў у заходніх губернях замест вялікага князя Канстанціна [15, с. 277]. З мэтай аднаўлення належнага парадку 14 красавіка 1831 г. было дазволена губернатарам Віцебскай, Магілёўскай, Віленскай, Гродзенскай, Мінскай, Валынскай, Падольскай губерняў і Беластоцкай вобласці самастойна прызначаць і пераводзіць з аднаго месца на другое паліцмайстраў і гараднічых, ставячы Міністэрства ўнутраных спраў да ведама [16]. Указам ад 27 мая 1831 г. на пасады земскіх спраўнікаў неабходна было прызначаць толькі добранадзейных асоб рускага паходжання [17]. Штаты ніжніх земскіх судаў былі павялічаны за кошт часовых засядацеляў. Напрыклад, са жніўня 1831 г. па красавік 1832 г. у земскія суды Мінскай губерні ўваходзілі па шэсць часовых засядацеляў. У трох паветах Віленскай губерні ў земскіх судах было па чатыры дадатковых засядацеля, у астатніх – па два. У Гродзенскай губерні штат ніжніх земскіх судаў быў павялічаны на трох часовых засядацеляў. У Віленскай і Гродзенскай губернях пасады часовых засядацеляў існавалі да 1837 г. [3, с. 104].

Паўстанне 1830–1831 гг. выявіла нелаяльнасць значнай колькасці дваранства як да імператарскай улады, так і да органаў кіравання. Гэта разуменне чарговы раз паўплывала на спосаб фарміравання штатаў. Указ ад 7 сакавіка 1831 г. устанавіў паўгадавы выпрабавальны тэрмін для кандыдатаў на пасаду паліцмайстраў, гараднічых і земскіх спраўнікаў [2, с. 219]. Указам ад 30 кастрычніка 1831 г. было загадана ўсіх земскіх спраўнікаў і ўсіх засядацеляў земскіх судаў прызначаць праз Губернскае праўленне па рэкамендацыі губернатара. Праўда агаворвалася, што засядацеляў раней выбраных дваранствам, пры умове іх добранадзейнасці і адпаведнасці службовым абавязкам, ад службы не адхіляць [3, с. 103; 18].

На працягу першай трэці XIX ст. кадравая палітыка праводзілася асобна для літоўскіх губерняў (Віленскай, Гродзенскай і Мінскай) і асобна для беларускіх губерняў (Віцебскай і Магілёўскай). Гэта

выкарыстоўвалася губернатарамі, каб палепшыць сітуацыю з кадрамі ў сваёй губерні. Напрыклад, у 1832 г. Мінскі губернатар А. Ф. фон Дрэбуш звярнуўся да Віцебскага губернатара М. І. Шрэдара ў сувязі з тым, што ў Мінскай губерні з'явіліся новыя вакансіі ў земскіх судах, але няма дастатковай колькасці прэтэндэнтаў на гэтыя пасады. У Віцебскай жа губерні прайшлі выбары на пасады земскіх спраўнікаў і засядацеляў, у выніку некаторыя «коронныя» чыноўнікі засталіся без месцаў. Мінскі губернатар прапанаваў гэтым чыноўнікам працягнуць службу ў сваёй губерні «в полицейских должностях» [7, арк. 1–1 адв.].

Ніжнія земскія суды ў беларуска-літоўскіх губернях абпіраліся ў сваёй дзейнасці на сістэму дзясяцкіх і соцкіх. Гэта сістэма на працягу першай трэці XIX ст. не падвяргалася змяненню. Соцкія і дзясяцкія павінны былі выбірацца ад сялян. Соцкі выбіраўся ад 100–200 двароў, а дзясяцкі ад 10–20 двароў. Дзясяцкія знаходзіліся ў падпарадкаванні ў соцкіх. Гэтую паліцэйскую павіннасць яны выконвалі на працягу 1 года. Верагодна, акрамя выбараў соцкія і дзясяцкія маглі прызначацца памешчыкамі па ўзгадненні з мясцовай земскай паліцыяй. Гэтым можна патлумачыць выпадкі варожага стаўлення з боку сялян да соцкіх або дзясяцкіх з-за выканання імі паліцэйскіх функцый. Паказальны выпадак, які здарыўся ў Дынабургскім павеце Віцебскай губерні ў вёсцы Рэйнішак 22 лютага 1827 г. У дзясяцкага селяніна Матеева Сцяпана невядомага падпалілі хлявы. Дзясяцкі ледзь паспеў уратаваць ад агня скаціну, коней і жылы дом. На наступны дзень, 23 лютага, селянін той жа вёска Андрэй Леонаў прыйшоў да Матеева і заявіў, што ўсе сяляне вёскі адчуваюць да яго варожасць. Леонаў сказаў, што калі Матееў хутка не з'едзе з вёскі Рэйнішак і захова застацца дзясяцкім, то «они его сонного совсем сожгут» [6, арк. 1–1 адв.]. Прычынай непрыязнасці было тое, што «Матеев обо всех худых поступках доносит во двор, требует прекращения злодеяний» [6, арк. 1 адв.]. Таксама аднавяскоўцы былі незадаволены тым, што дзясяцкі, размяркоўваючы салдат на пастой, імкнуўся размясціць «у каждого хозяйства по два человека солдат» [6, арк. 1 адв.].

Асаблівасцю ніжэйшага звяна земскай паліцыі ў беларуска-літоўскіх губернях было тое, што акрамя афіцыйных пасад соцкіх і дзясяцкіх захаваліся і існавалі паўафіцыйна пасады ключвойтаў, якія засталіся з часоў Рэчы Паспалітай. Ключамі называліся адміністрацыйныя адзінкі, якія ўключалі ў сябе некалькі вёсак, якія ў 1757 г. былі пераўтвораны з войтаўстваў. Ключвойтам называўся стараста ключа або воласці. Ключвойты знаходзіліся ў падпарадкаванні ў засядацеляў земскіх судов [24, с. 227–228]. У афіцыйных дакументах у 1830-х гг. яшчэ да рэформы земскай паліцыі 1837 г. сустракаліся такія назвы тэратарыяльна-адміністрацыйных адзінак, як пяцісоцкія ключы («пятисотенне ключи»), якія

ўзначальваліся пяцісоцкімі [8, арк. 30]. Верагодна, ключы як адміністрацыйныя ўчасткі засталіся, а ключвойты трансфармаваліся ў пяцісоцкіх, што магло адпавядаць колькасці двароў у ключы.

У расійскай гістарыяграфіі лічыцца, што міністр унутраных спраў Д. М. Блудаў у 1836 г. прыступіў да падрыхтоўкі рэформы павятовай паліцыі [2, с. 204]. Аднак, як сведчаць дакументы, падрыхтоўчыя мерапрыемствы пачаліся раней, а істотныя захады былі зроблены ў 1835 г. Адным з першых крокаў у дадзеным напрамку з'яўлялася павелічэнне штатных акладаў чыноўнікам земскай паліцыі, якія не змяняліся з 1812 г. (аклад земскага спраўніка (IX клас) у губернях I разрада быў 250 руб., у губернях II разрада – 300 руб. Аклад земскага засядацеля да 1812 г. складаў 100 руб., а пасля 1812 г. – 60 руб. Сакратар земскага суда ў губернях I разрада атрымліваў 200 руб., II разрада – 250 руб. Пасля 1812 г. на канцылярскіх служачых і бягучыя выдаткі выдзялялася ў губернях I разрада – 238 руб., II разрада – 300 руб. [23, с. 66–67]. Указам ад 9 студзеня 1835 г. былі павялічаны «оклады жалованья и суммы на канцылярские расходы для земских судов». У выніку земскі спраўнік пачаў атрымліваць жалаванне 1 000 руб. і 500 руб. на «содержание во время разъездов по обязанностям службы» (усяго – 1 500 руб.); засядацель ад дваранства або ад кароны – жалаванне 800 руб. і 200 руб. на ўтрыманне і выдаткі ў час раз'ездаў па справах службы (усяго – 1 000 руб.); сакратар ніжняга земскага суда – 600 руб.; сталачны начальнік – 450 руб.; рэгістратар – 400 руб.; канцылярскім служачым сярэдняга аклада – жалаванне 200 руб. і 100 руб. на паёк і абмундзіраванне (усяго – 300 руб.), ніжэйшага аклада – 150 жалаванне і 100 руб. на харчаванне і абмундзіраванне (усяго – 250 руб.). На канцылярскія выдаткі і вартунайкоў выдаткоўвалася 1 300 руб. [18].

У сувязі з новымі штатнымі акладамі, а таксама на падставе указа ад 12 лютага 1835 г. суммы, якія выдаткоўваліся на дзейнасць земскіх судов, былі ўніфікаваны. Як сведчыць справаздачная ведамасць па Віцебскай губерні Віцебскі, Суражскі, Веліжскі, Гарадзецкі, Невельскі, Себежскі, Люцынскі, Рэжыцкі, Дынабургскі, Дрысенскі, Полацкі земскія суды атрымалі па 1 066 руб. 3 кап. на год. Значна большую суму набыў Лепельскі ніжні земскі суд – 1 164 руб. 5 кап., аднак з чым было звязана выдаткаванне гэтай сумы ў дакуменце не пазначалася. Такім чынам, з 1835 г. агулам земскія суды Віцебскай губерні атрымлівалі 12 893 руб. 8 кап. на год [9, арк. 4 адв.].

Вясной 1835 г. Міністэрства ўнутраных спраў на чале з Д. М. Блудавым, акрамя збірання інфармацыі пра бягучую дзейнасць земскіх судов па імперыі, пачало праводзіць апытанне наконт іх рэарганізацыі. Так, Міністэрства ўнутраных спраў прыслала Віцебскаму грамадзянскаму губернатару М. І. Шрэдару цыркуляр ад 18 сакавіка 1835 г.,

у якім гаварылася: «Министерство внутренних дел занимается окончательными соображениями о новом устройстве губернского и уездного управления <...> предполагает для успешного по всем частям действий земской полиции, образовать постоянное присутствие Земского суда; Сами же уезды разделить на участки, смотря по местному оных положению, пространству и населению, а равно и по роду населения, и роду и количеству возникающих в уезде относящихся к ведомству земской полиции дел, и сии участки вверить в ведение особых заседателей под главным начальством земского суда» [8, арк. 1]. Ад Віцебскага губернатара патрабавалася прадставіць інфармацыю аб колькасці і межах участкаў, на якія мэтазгодна падзяліць кожны павет.

У сувязі з гэтым цыркулярам М. І. Шрэдар у загадзе земскім судам ад 31 сакавіка 1835 г. пісаў: «Нужно мне иметь сведения: на сколько участков по самой необходимости <...> следовало бы разделить каждый уезд, означив границы и самое селение или местечко, в коих сии участки должны заключаться» [8, арк. 4]. Таксама губернатар прасіў земскіх спраўнікаў улічваць той факт, што пры новым дзяленні павета на участкі «предполагаемые участковые заседатели не будут уже присутствовать в земских судах, а должны иметь постоянное пребывание в своих участках, на пунктах для сего назначенных» [8, арк. 4]. Таму неабходна звярнуць увагу на тое, каб месцы пастаяннага знаходжання засядацеляў знаходзіліся на галоўных трактах або неадалёка ад іх. Гэта палепшыла б камунікацыю і беспераходнасць сувязі, што зрабіла б працу засядацеляў больш эфектыўнай [8, арк. 4]. Усю інфармацыю земскія суды павінны былі прадставіць да 15 красавіка 1835 г., аднак працэс расцягнуўся да верасня 1835 г. [8, арк. 4, 59].

З аднаго боку, Міністэрства ўнутраных спраў прасіла падаць падрабязнае апісанне паветаў Віцебскай губерні, а з другога – у міністэрстве ўжо была запланавана папярэдняя разбіўка гэтых паветаў на участкі. Паводле планаў Віцебскі, Веліжскі, Дрысенскі, Люцынскі, Невельскі, Себежскі, Суражскі паветы падзяляліся на два участкі, а Гарадокскі, Дынабургскі, Лепельскі, Полацкі паветы – на тры участкі кожны [8, арк. 2 адв.–3]. Такі падзел не задаволіў частку земскіх спраўнікаў, і яны прасілі павялічыць колькасць участкаў [8, арк. 23 адв.–24, 44].

Напрыклад, Люцынскі земскі спраўнік прасіў разбіць павет не на два, а на чатыры участкі. Ён аргументаваў гэта наступным чынам: «Как Люцинский уезд по пространству одного и количеству пролегаемых трактов, по каким нередко следуют войски, разделяется на 4 участка. То на предполагаемых быть в каждом участке особых заседателей надлежало бы возложить смотрение за исправностью всех вообще дорог. Исполнять требования производителей таковых же шоссейных работ, сопровождать войски. Иметь строгое и бдительное

наблюдение, чтобы в участках их беглые и безпашпортные не имели престанища, чтобы солдатские сыновья без причисления в кантонисты не оставались. Делали б в необходимых местах на хищных зверей облавы и чтобы о каждом случающемся происшествии, возмущении или явном каком-либо ослушании доносили бы суду» [8, арк. 18].

На думку Дынабургскага земскага спраўніка ягоны павет неабходна падзяліць не на тры, а на чатыры участкі з-за шэрагу фактараў. Так, у павеце знаходзіцца 10 паштовых станцый па трох трактах (Пецярбургскім, Маскоўскім, Рыжскім), па якіх часта праязджаюць «высокие особы». Праз павет нярэдка праходзяць войскі ў Дынабургскую крэпасць для нясення варты і на зімовыя кватэры. У павеце знаходзіцца істотная колькасць ваенных пасяленняў, куды нярэдка патрабуюцца чыноўнікі земскай паліцыі. Вялікая плошча вымагае падзяліць павет на чатыры участкі «ибо и засим участковые заседатели иметь будут проезда до 60 верст». Яшчэ адным аргументам на карысць такой прапановы было памежнае становішча з Ліфляндскай, Курляндскай, Віленскай і Мінскай губернямі, Рэжыцкім, Люцынскім і Дрысенскім паветаў, «от чего накаплиются разного рода люди, которые каждое лето составляют шайки» [8, арк. 28–29].

Таксама Дынабургскі земскі спраўнік даў апісанне гэтых участкаў. Першы участак мае назву Крэслаўскі, ад мястэчка Крэслаўкі графа Адама Плятара. Ён патрабуе штодзённай прысутнасці засядацеля у гэтым месцы, дзе знаходзіцца паштовая кантора. Ад Крэслаўкі да Дынабурга крыху больш за 42 вярсты, да мяжы Дрысенскага павета – 17, да мяжы Рэжыцкага павета – 15 верст. На участку ёсць дзве паштовыя станцыі, купецкая дарога, па якой часам перамяшчаюцца войскі. На трох пяцісоцкіх прыходзіцца «пятисотенных ключов» тры [8, арк. 30]. Другі участак носіць назву Крэйцбургскі ад мястэчка Крэйцбург памешчыка барона Корфа і размешчаны на адлегласці 82 вярсты ад Дынабурга. Аднак засядацель участка знаходзіцца ў маёнтку Прэлі (50 вёрст ад Дынабурга), куды 2 разы на тыдзень перасылаюцца лісты. Гэты участак складаецца з двух памешчыцкіх уладанняў і чатырох мястэчак і падзелены на два «пятисотства» – Крэйцбургскае і Прэльскае, у якіх, адпаведна, знаходзяцца пяцісоцкія [8, арк. 30 адв.]. Трэці, Вышакоўскі участак атрымаў сваю назву ад мястэчка Вышак і складаецца з двух пяцісоцкіх ключоў з двума пяцісоцкімі. Месца знаходжання участкавага засядацеля – горад Дынабург, што размешчаны ў цэнтры участка, ад яго да межаў участка ў кожны бок па 45 вёрст [8, арк. 31 адв.–32]. Чацвёрты участак – Дагдзенскі, ад назвы мястэчка Дагды, якое знаходзіцца ў 75 вярстах ад Дынабурга. Месца знаходжання участкавага засядацеля ў Дагне – каля Камянецкай паштовай станцыі і новай дарогі. Участак падзелены на два пяцісоцкіх ключы – Дагдзенскі і Аглонскі [8, арк. 30 адв.].

3 чэрвеня 1837 г. быў апублікаваны шэраг указаў, зацверджаных імператарам, якія датычыліся органаў кіравання. Разам з указамі аб дзейнасці губернатараў і губернскіх праўленняў былі апублікаваны два дакументы, якія датычыліся дзейнасці земскай паліцыі: «Высочайше утвержденное положение о земской полиции» [20] і «Высочайше утвержденный наказ чинам и служителям земской полиции» [21]. Гэтыя змяненні ўступілі ў дзеянне з 1 студзеня 1838 г.

У новых законах абавязкі земскай паліцыі атрымалі толькі рэдакцыйныя змены. Земская паліцыя выконвала наступныя асноўныя функцыі:

1) выканаўчыя, якія заключаліся ў дакладным выкананні законаў і прадпісанняў, а таксама кантролі за іх выкананнем. Гэтая дзейнасць земскай паліцыі ўключала 118 розных напрамкаў;

2) следчыя, якія заключаліся ў выдзенні следства па крымінальным справам ва ўсім іх аб'ёме, а таксама разглядзе прыватных іскаў;

3) судовыя, якія выконваліся па дробным злачынствам і правапарушэнням, у якасці папярэджальнай і прафілактычнай меры маглі прымаць судовыя рашэнні. Так, земскі суд мог разглядаць справы па іску не больш за 20 руб., а станава прыставы – не больш за 10 руб. Пры гэтым земскай паліцыі былі падсудныя толькі «люди низкого звания», якія здзейснілі злачынствы не больш за 3 разы, гэта значыць не былі рэцыдывістамі;

4) гаспадарча-выканаўчыя, выкананне якіх сталася за земскай паліцыяй. Як і раней, земская паліцыя падпарадкоўвалася губернатарам і губернскім праўленням. Пры гэтым яна ў поўнай меры захавала за сабой функцыі выканаўчай установы не толькі мясцовай, але і цэнтральных дзяржаўных устаноў, такіх як Міністэрства ўнутраных спраў, Міністэрства фінансаў, Міністэрства дзяржаўных маёмасцей і г. д. [23, с. 74–75].

Асноўныя змены датычыліся структуры земскай паліцыі і арганізацыі яе дзейнасці. У адпаведнасці з дакументам «Положение о земской полиции» вышэйшай паліцэйскай інстанцыяй у павеце быў земскі суд, які заставаўся калегіяльным органам. У яго ўваходзілі земскі спраўнік (старшыня) і некалькі засядацеляў, адзін з іх ад дваран называўся «старшим неперменным заседателем», і двух сельскіх засядацеляў ад дзяржаўных сялян. Земскі спраўнік, неадменны засядацель і два сельскія засядацелі павінны былі пастаянна прысутнічаць у земскім судзе, які знаходзіўся у павятовым горадзе [23, с. 71–72]. Справы вырашаліся калегіяльна, аднак у некаторых выпадках земскі спраўнік меў права дзенічаць паводле свайго меркавання. Калі ж было неабходна разбірацца на месцы, ад земскага суда камандзіравалася часовае аддзяленне – камісія. Звычайна ў склад камісіі ўваходзіў земскі спраўнік, мясцовы станава прыстаў і павятовы страпчы [1, с. 126].

«Положение о земской полиции» заканадаўча замацавала падзел павятаў на адміністрацыйна-па-

ліцэйскія ўчасткі, якія атрымалі назву «станы». Адпаведна ранейшыя засядацелі ніжніх земскіх судов, якія адказвалі за гэтыя ўчасткі, атрымалі назву «станавыя прыставы». Колькасць станаў у павеце і іх працягласць вызначаліся з улікам агульнай плошчы павята, шчыльнасці насельніцтва, мясцовых асаблівасцей, а таксама колькасці спраў, якія разглядаў земскі суд. Калі раней назвы ўчасткаў утвараліся ад назвы самага вялікага населенага пункта ці ад месца ў якім знаходзіўся засядацель, то па новых правілах станам былі дадзены нумары [23, с. 72].

Станавы прыстаў разглядаўся як «полицейский начальник, исполнитель предписаний земского суда». Яго месцазнаходжанне, як і раней, вызначалася з улікам максімальна зручнай камунікацыі і магчымасці хуткага перамяшчэння па тэрыторыі стана. Станавая кватэра магла знаходзіцца ў спецыяльным будынку або ў прыватным доме і ўтрымлівалася за кошт земскага збора [23, с. 72]. Станавы прыстаў падпарадкоўваўся суду як калегіяльнаму органу, выконваў загады, патрабаванні і распараджэнні. Своеасаблівасць падпарадкавання заключалася ў тым, што земскі спраўнік, будучы шашынёй земскага суда, не мог асабіста, напamую даваць распараджэнні становому прыставу, а павінен быў ўзаемадзейнічаць з ім праз земскі суд [1, с. 126]. У распараджэнні становога прыстава знаходзіўся адзін пасыльны. Акрамя таго, сенацкім указам ад 25 ліпеня 1839 г. губернатарам было дазволена прызначаць у дапамогу становому пісьмаводчыка. Разам на канцылярыю становога прыстава і пісьмаводчыка з казны выдаткоўвалася 300 руб. на год [22].

У новых законах быў прапісаны наступны спосаб фарміравання штатаў земскіх судов. Земскія спраўнікі і старэйшыя неадменныя засядацелі выбіраліся павятовым дваранствам або, дзе не было дваранскіх выбараў як у беларуска-літоўскіх губернях, прызначаліся губернатарам. Станавыя прыставы прызначаліся губернскім праўленнем пераважна з мясцовых дваран, якія валодамі нерухомай маёмасцю. Рэформа 1837 г. не паўплывала на службовыя аклады, яны засталіся на ўзроўні 1835 г. Аднак была зменена класнасць пасада. Пасада земскага спраўніка пачала адпавядаць не IX, а VIII класу, пасада старэйшага неадменнага засядацеля – IX, становога прыстава – X, пасада сакратара – XII, сталаначальніка і рэгістратара – XIV класу [23, с. 73].

Увядзенне «Положения о земской полиции» 1837 г. паўплывала на колькасць склад земскай паліцыі ў беларуска-літоўскіх губернях. Павялічылася колькасць старэйшых неадменных засядацеляў і станавых прыставаў на 13 % (з 215 да 246 чалавек). Рост штатных засядацельскіх месцаў у Гродзенскай губерні адбыўся на 50 %, у Віленскай губерні – на 28 %. У Віцебскай і Магілёўскай губернях колькасць засядацеляў засталася нязменнай, а ў Мінскай губерні адбылося яе скарачэнне на 20 % [5, с. 429].

Нягледзячы на павелічэнне службовых акладаў у 1835 г. і рэфармаванне земскай паліцыі ў 1837 г., выкананне прафесійных абавязкаў станававых прыставаў у беларуска-літоўскіх губернях у параўнанні з дзейнасцю ранейшых засядацеляў ніжніх земскіх судов у палепшылася. Самі чыноўнікі земскай паліцыі не толькі прызнавалі сваю нізкую эфектыўнасць, але і называлі прычыны гэтага. Напрыклад, у 1841 г. дзісенскі мешчанін Фейгельсон і яго жонка падалі скаргу Мінскаму губернатару М. В. Сушкову на прыстава 1-га стана Мінскага павета. У ёй гаварылася, што памешчык Уніхоўскі разам са сваімі сялянамі нанеслі мешчаніну пабоі, пра што ён паведаміў становому прыставу. Фейгельсон пісаў: «надеялся найти защитника и прекратителя самоуправства и насилия <...> на все жалобы мои никакого содействие даже в защищении не оказывал, отговариваясь, что будучи занятым по делам более важным» [12, арк. 1]. У адказ на абвінавачанне станава прыстаў у рапарце напісаў: «После передачи мне земским судом 5 июля предписания вашего превосходительства и просьбы еврея Фейгельсона, я не мог по настоящее время окончить начатое им дело, не почему иному, как по занятию в продолжении этого месяца сперва производством дел о порубке казенного леса, к которому был приглашен чиновник лесного ведомства и назначен был срок отъезда, следовательно, отменение одного послужило бы промедлением к окончанию дела, заключающих в себе интерес казны <...> а после него производством двух уголовных дел и нескольких арестованных; дело еврея Фейгельсона, сколь известно мне, заключает в себе один лишь собственный, частный иск по неуголовному преступлению» [12, арк. 8 адв.]. Такім чынам паліцэйскі чыноўнік не толькі паказаў ступень службовай загрузанасці, але і раскрыў растанёўку прыярытэтаў пры выкананні разнастайных распараджэнняў.

Рэфармаванне земскай паліцыі не змяніла становай ніжэйшага звяна. Для паляпшэння працы земскай паліцыі былі ўведзены пасады тысячкіх і пяцісоцкіх, якія існавалі ў беларуска-літоўскіх губернях і да 1837 г. Пяцісоцкія і тысячкія прызначаліся земскім спраўнікам па прадстаўленні станавага прыстава [13, с. 139]. Соцкія і дзясяцкія, як і раней, выбіраліся ад сялянскай абшчыны штогадова. Далей кандыдатуры соцкіх па прадстаўленні земскага суда зацвярджаліся губернскім праўленнем. Прызначэнне соцкіх з'яўлялася для сялянскіх абшчын цяжкай дзяржаўнай павіннасцю. Нягледзячы на пажаданне, каб на гэтыя пасады патраплялі ніжэйшыя ваенныя чыны з узорнымі паводзінамі, соцкімі становіліся неадпаведныя людзі [23, с. 73, 77, 88], як пісаў Я. М. Анучын, «люди никуда не годные (обремененные недоимками и бесполезные для общества работники и бобыли), в виде наказания за тунеядство, или бездомные отставные нижние чины, вынужденные служить за ничтожную плату» [1, с. 184].

Функцыі соцкіх былі шырокія: захаванне «благочиния» у цэрквах, чысціні ў паселішчы, парадку пры ўладкаванні войск на кватэры, прадухіленне пажараў і няшчасных выпадкаў, назіранне за станам шляхоў зносін, правільнасцю гандлю, дабражаснасцю жыццёвых прыпасаў у продажы, за спыненнем «повальных болезней», за апекаваннем за старымі і хворымі, за спыненнем жабрацтва; за своєчасовым пахаваннем памерлых, за спыненнем крадзяжоў і рабаванняў [1, с. 183]. Фактычна ў сваім паселішчы соцкі выконваў усе абавязкі станавага прыстава. Аднак з-за таго, што большасць соцкіх і дзясяцкіх былі непрыдатныя да паліцэйскай дзейнасці, нават мінімум гэтых абавязкаў выконваўся незадавальняюча [23, с. 88].

У выніку рэформа 1837 г. не ўнесла кардынальных змен у арганізацыю і дзейнасць земскай паліцыі і ў беларуска-літоўскіх губернях, і ва ўсёй імперыі. Ахоўная палітыка Мікалая I была накіравана на захаванне ў нязменным выглядзе грамадства, дзяржавы і ўсіх дзяржаўных інстытутаў. Указы 1837 г. земскую паліцыю некалькі ўзмацнялі, але не рэфармавалі. Як трапна адзначыў М. Г. Пінігін: «Полиция оставалась важнейшим звеном государственного механизма, не могла быть преобразована отдельно от всего механизма» [13, с. 141].

Такім чынам, у канцы XVIII – першай трэці XIX ст. фарміраванне і арганізацыя дзейнасці земскай паліцыі на беларуска-літоўскіх землях мела шэраг асаблівасцей. Так, з улікам больш высокай шчыльнасці насельніцтва беларуска-літоўскіх губерняў у параўнанні з цэнтральнымі губернямі, колькасць чыноўнікаў земскай паліцыі была недастатковай. Таксама ў штаце ніжніх земскіх судов адсутнічалі пасады засядацеляў ад дзяржаўных сялян («пасалян»). У адпаведнасці з расійскімі законамі ў склад ніжэйшага звяна земскай паліцыі ўваходзілі дзясяцкія і соцкія, аднак у беларуска-літоўскіх губернях існавалі паўафіцыйныя пасады ключовой таў, якія захаваліся з часоў Рэчы Паспалітай і фігуравалі ў афіцыйных дакументах першай трэці XIX ст.

З прычыны таго, што ўрад Расійскай імперыі не меў адзінай канцэпцыі фарміравання ніжніх земскіх судов, у беларуска-літоўскіх губернях існавала некалькі спосабаў камплектацыі іх штатаў: выбарнасць усіх пасадаў ніжняга земскага суда мясцовым дваранствам; прызначэнне на пасады ўсіх чыноўнікаў земскіх судов дзяржаўнымі інстытутамі (губернатарамі, губернскім праўленнем, Міністэрствам унутраных спраў, Сенатам); змешаная форма камплектавання – прызначэнне земскага спраўніка дзяржаўнымі органамі і выбары ўсіх або часткі засядацеляў. Частыя змены ў спосабе камплектавання штатаў ніжніх земскіх судов былі абумоўлены як палітычнымі фактарамі, так і жаданнем расійскага урада знайсці той баланс паміж абмежаваным кадравым складам і мінімальнымі фінансавымі выдаткамі, які б дазваляў павысіць эфектыўнасць земскай паліцыі.

ЛІТАРАТУРА І КРЫНІЦЫ

1. Анучин, Е. Н. Исторический обзор развития административно-полицейских учреждений в России / Е. Н. Анучин. – СПб. : Типография МВД, 1872. – 238 с.
2. Борисов, А. Три века российской полиции / А. Борисов, А. Малыгин, Р. Мулукаев. – М. : РИПОЛ классик, 2016. – 605 с.
3. Грамадска-палітычнае жыццё у Беларусі, 1772–1917 гг. / А. У. Унучак [і інш.] ; гал. рэд. В. В. Даніловіч ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Беларуская навука, 2018. – 572 с.
4. Киселев, А. А. Земская полиция белорусских губерний накануне Отечественной войны 1812 года / А. А. Киселев // Идеологические аспекты военной безопасности. – 2012. – № 3. – С. 25–30.
5. Киселев, А. А. Польское восстание 1830–1831 и 1863–1864 гг. и деятельность полиции в белорусских губерниях / А. А. Киселев // Проблемы войны и мира в эпоху Нового и Новейшего времени (К 200-летию подписания Тильзитского договора) : материалы Междунар. науч. конф., Санкт-Петербург, дек. 2007 г. – СПб., 2008. – С. 95–101.
6. Нацыянальны гістарычны архіў (далей – НГАБ). – Ф. 1430. Спр. 824.
7. НГАБ. – Ф. 1430. Воп. 1. Спр. 3607.
8. НГАБ. – Ф. 1430. Воп. 1. Спр. 5280.
9. НГАБ. – Ф. 1430. Воп. 1. Спр. 6838.
10. НГАБ. – Ф. 295. Воп. 1. Спр. 138.
11. НГАБ. – Ф. 295. Воп. 1. Спр. 120. Т. 1.
12. НГАБ. – Ф. 295. Воп. 1. Спр. 777.
13. Пинигин, М. Г. Организационно-правовые основы деятельности полиции России по «Уставу благочиния или полицейскому» (1782–1862 гг.) : дис. ... канд. юрид. наук / М. Г. Пинигин. – М., 2003. – 189 с.
14. Полное собрание законов Российской империи (далее – ПСЗРИ). – Собр. 1. Т. 28. С. 885. № 21648.
15. ПСЗРИ. – Собр. 2. Т. 6, ч. 1. С. 275–276. № 4466.
16. ПСЗРИ. – Собр. 2. Т. 6, ч. 1. С. 299. № 4497.
17. ПСЗРИ. – Собр. 2. Т. 6, ч. 1. С. 400–401. № 4594.
18. ПСЗРИ. – Собр. 2. Т. 6, ч. 2. С. 160. № 4894.
19. ПСЗРИ. – Собр. 2. Т. 10, ч. 1. С. 31–32. № 7744.
20. ПСЗРИ. – Собр. 2. Т. 12, ч. 1. С. 465–484. № 10305.
21. ПСЗРИ. – Собр. 2. Т. 12, ч. 1. С. 484–522. № 10306.
22. ПСЗРИ. – Собр. 2. Т. 14, ч. 1. С. 642. № 12571.
23. Тот, Ю. В. Реформа уездной полиции в правительственной политике России в XIX веке : дис. ... д-ра ист. наук / Ю. В. Тот. – СПб., 2003.
24. Чепко, В. А. Белоруссия в эпоху феодализма : сб. док. и материалов / В. В. Чепко, В. Н. Жигалов. – Минск : Изд-во АН БССР, 1961. – Т. 3 : Воссоединение Белоруссии с Россией и ее экономическое развитие в конце XVIII – первой половине XIX века (1772–1861). – 622 с.

Наталья Анофренко

РЕГИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ЗЕМСКОЙ ПОЛИЦИИ НА ТЕРРИТОРИИ БЕЛОРУССКО-ЛИТОВСКИХ ГУБЕРНИЙ В КОНЦЕ XVIII – ПЕРВОЙ ТРЕТИ XIX ВЕКА

Резюме

Ключевые слова: нижний земский суд, земская полиция, земский исправник, заседатель, становой пристав, уезд, белорусско-литовские губернии.

Публикация посвящена проблеме формирования полицейских органов в уездах белорусско-литовских губерний с конца XVIII в. до 1837 г. Рассмотрена кадровая политика российского правительства в отношении способов формирования и количественного состава полицейских органов на белорусско-литовских землях. На основе документов выявлено фактическое состояние нижних земских судов накануне реформы 1837 г. Также рассмотрены подготовка, проведение и результаты полицейской реформы.

Natallia Anofranka

REGIONAL FEATURES OF THE FORMATION OF THE LOCAL (ZEMSTVOS') POLICE ON THE TERRITORY OF THE BELARUSIAN-LITHUANIAN PROVINCES AT THE END OF THE 18th – FIRST THIRD OF THE 19th CENTURY

Summary

Keywords: lower local (zemstvo) court, local (zemstvo) police, zemstvo police chief, assessor, police officer, county, Belarusian-Lithuanian provinces.

The publication is devoted to the problem of the formation of police bodies in the counties of the Belarusian-Lithuanian provinces from the end of the 18th century till 1837. The personnel policy of the Russian government in relation to the methods of formation and the quantitative composition of police bodies in the Belarusian-Lithuanian lands was considered. On the basis of the documents, the actual condition of the lower local (zemstvo) courts before of the reform of 1837. Preparation, implementation and results of the police reform were also considered.

Дата паступлення ў рэдакцыю: 22.02.2021